

Breekbaar halleluja

Breek-
baar
HALLE-
LUJA

Onderweg met
de pelgrimspsalmen

JAN MARTIJN ABRAHAMSE

*Voor de Aalsmeerse CAMA-Gemeente
waarmee ik een tijd mocht oplopen*

Ontwerp omslag: Patrick Staal
Lay-out binnenwerk: Gewoon Geertje

Tenzij anders vermeld, zijn de citaten uit de Bijbel overgenomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), uitgegeven door het Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem.

ISBN 978 90 435 3031 6
ISBN 978 90 435 3032 3 (ebook)
NUR 707
www.kokboekencentrum.nl.

© 2018 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

Ze zeiden van zichzelf dat zij op aarde leefden
als vreemdelingen en gasten.
Door zo te spreken lieten ze blijken op doorreis te zijn
naar een vaderland.
Hebreeën 11:13^b-14

Inhoud

Voorwoord		9
Wij zijn pelgrims: kerk-zijn onderweg		11
Over geweld, twijfel en kwetsbaarheid		
<i>Belaagd</i>	(Psalm 120)	24
<i>Geborgen</i>	(Psalm 121)	34
<i>Bezield</i>	(Psalm 122)	45
Omgaan met tekort, onveiligheid, werk en familie		
<i>Mislukking</i>	(Psalm 123)	58
<i>Overweldigd</i>	(Psalm 124)	68
<i>Onzeker</i>	(Psalm 125)	77
<i>Vreugde</i>	(Psalm 126)	86
<i>Tevreden</i>	(Psalm 127)	95
<i>Gezegend</i>	(Psalm 128)	104
Van protest naar rust en vriendschap		
<i>Verontwaardigd</i>	(Psalm 129)	118
<i>Schuldig</i>	(Psalm 130)	129
<i>Gerust</i>	(Psalm 131)	140
<i>Breekbaar</i>	(Psalm 132)	151
<i>Verenigd</i>	(Psalm 133)	163
<i>Aanbidding</i>	(Psalm 134)	173
Noten		183

Voorwoord

Psalmen. Ik weet niet of je daar wat mee hebt. Het zijn liederen die ik heb leren liefhebben. Liederens die mij helpen om christen te zijn. Juist vandaag, waarin dat niet vanzelfsprekend is. De vijftien psalmen die ik in dit boek langsloop hebben mij gestimuleerd om het leven in navolging van Jezus te benaderen als een pelgrimsreis. Graag nodig ik je uit om met me mee te lopen!

De korte hoofdstukken zijn gebaseerd op preken die ik in 2014 in de Aalsmeerse CAMA Gemeente heb gehouden. Aan hen is dit boekje daarom ook opgedragen. Zij waren vijf jaar lang mijn reisgenoten. Ik heb mijn best gedaan om de teksten te actualiseren en hier en daar te verduidelijken of te verdiepen. Met name Aart de Bonte van KokBoekencentrum verdient hier de 'credits'. Zijn enthousiasme heeft niet alleen het hele proces in gang gezet, maar zijn scherpe lezing van de hoofdstukken heeft in grote mate bijgedragen aan de helderheid. Bedankt Aart!

Ik hoop van harte dat het je helpt om te leren leven als christen.

Adieu,
JMA

@jmabrahamse

Wij zijn pelgrims: kerk-zijn onderweg

Een *breekbaar* Halleluja

Een van de meest gecoverde nummers aller tijden is Leonard Cohens *Hallelujah* (1984). Een lied dat de gebrokenheid en strijd van liefde en seksualiteit beschrijft. Het begint met David, de koning en *singer-songwriter* — ‘the baffled king composing Hallelujah’ — en eindigt in vertwijfeling en met de verzuchting van iemand die zijn geloof in die liefde kwijtgeraakt is: ‘it’s not some pilgrim who’s seen the light — it’s a cold and it’s a broken Hallelujah!’¹ Cohen grijpt hier, net als in veel van zijn muziek, terug op de taal en metaforen van de Bijbel om het leven te bezingen. Blijkbaar is die oude muziek uit de zangbundel van Israël niet te oud om woorden te geven aan onze dagelijkse beslommeringen.

Het boek *Psalmen* is een indrukwekkend samengesteld liederenboek. Een Bijbelboek dat als geen ander dat ‘gebroken halleluja’ vertolkt. Ons woord ‘psalm’ komt van het Griekse *psalmos* (Gr. ψαλμός) dat verwijst naar de snaarinstrumenten waarmee ze oorspronkelijk gespeeld werden.² Mogelijk herinnert het ook aan David zelf, aan wie 73 psalmen zijn toegeschreven: de man die het leven beschreef vanachter zijn ‘gitaar’. Het was ook David die tijdens zijn koningschap de hele muzikale ondersteuning van de dienst in de tabernakel — een soort tempel in tentvorm — reorganiseerde (1 Kron. 25:1-31). Psalmen gaan enerzijds

over de grootheid van God, zijn trouw aan mensen, de pracht van de natuur, maar ook over persoonlijke ellende, over tegenstand en ziekte. Kortom, muziek van dank en klacht. De psalmen zijn liederen over menselijke emoties, gedichten die tijd en ruimte overstijgen. Ze overbruggen de kloof tussen kennis over God en het kennen van God, tussen mensen in de antieke oudheid en ons leven nu.

Tegenwoordig is men er vrij zeker van dat de honderdvijftig psalmen niet ‘zomaar’ bij elkaar zijn gezet, maar dat ze samen één poëtisch verhaal vormen. Zo begint Boek 1 met Psalm 1 en 2 waarin de basis voor het hele boek wordt gelegd. De rest van het eerste Boek (Ps. 3-41) samen met Boek 2 (Ps. 42-72) verhaalt over het koningschap van David, over wiens opkomst en ondergang we uitgebreid lezen in de Bijbelboeken 1 en 2 Samuel. En, net zoals in 2 Samuel Davids zoon Salomo het stokje overneemt, zo gaat ook Boek 3 (Ps. 73-89) over het koningschap van Salomo, de breuk van het Koninkrijk, de val van het Noordelijke rijk, en uiteindelijk ook de val van het Zuidelijke rijk door de Babyloniërs onder leiding van Nebukadnezar. Boek 4 (Ps. 90-106) gaat over het leven in ballingschap, en Boek 5 (Ps. 107-150) over de terugkeer van dat groepje dat bereid was hun bestaan ‘in den vreemde’ op te geven en opnieuw te beginnen in het land dat ooit het Beloofde Land genoemd werd.³ Precies in dat kader vinden we ook de vijftien psalmen waar *Breekbaar halleluja* over gaat: Psalm 120 tot 134.⁴ Die vijftien psalmen worden de ‘Liederen van de Opgang’ ofwel de *pelgrimspsalmen* genoemd. Het zijn liederen zonder ‘halleluja’. Het woord halleluja — dat betekent ‘prijs de HEER’ — komt er eenvoudigweg niet in voor. Het is alsof de lofzang in deze liederen even onderbroken wordt. Maar direct in de eerste psalm die volgt op de pelgrimspsalmen is het eerste woord: Halleluja (Ps. 135:1). Alsof de voorgaande vijftien pelgrimspsalmen ons tonen hoe ‘breekbaar’ ons leven met God is, hoe kwetsbaar onze aanbedding is. Niet dat het aan een zijden draadje hangt — alsof God ons elk moment in de

steek kan laten — maar in de zin dat wij kwetsbaar zijn. Het valt eenvoudigweg niet mee om te leven voor God in de wereld van vandaag. Ons halleluja is breekbaar. Het is die breekbaarheid die in deze liederen naar voren komt. In dat licht willen we deze vijftien psalmen lezen als één reisverhaal, of liever, als één pelgrimage. Deze vijftien psalmen voorzien ons van een verhaal waarin we leren wat het is om Jezus te volgen met alle uitdagingen en worstelingen die daarbij horen.⁵ Het verschil is dat pelgrims, zoals Leonard Cohen zingt, ‘het licht gezien hebben’. Hun breekbaarheid heeft hen nog niet geheel gebroken. Daarom zijn ze onderweg. Dit boek neemt je mee op een pelgrimage met een breekbaar halleluja in een gebroken wereld.

zoekers en zwervers

De pelgrimspsalmen vormen een set gelegenheidsliederen die als ‘bundel’ bijeengezet zijn ergens in de periode na de ballingschap, de tijd van Ezra, Nehemia en Haggai (vgl. Ezra 7:9).⁶ Een tijd van terugkeer na tientallen jaren van deportatie. Het is die terugkeer die waarschijnlijk opnieuw bezongen en herbeleefd werd tijdens de jaarlijkse feesten, als men gezamenlijk optrok naar Jeruzalem.⁷ Kortom, liederen ter voorbereiding op de ontmoeting met God. Vandaar de gezamenlijke titel: *Opgangslied*. Lieder die staan in de context van het ‘opgaan’ naar Jeruzalem, de plaats waar de tempel stond, de plaats van ontmoeting met God. De plaats ook waar de grote feesten gevierd werden: *Pesach*, de Grote Verzoendag of *Jom Kippoer* en het Loofhuttenfeest of *Soekot* (vgl. Ex. 23:14-17; Jes. 30:29). Denk bijvoorbeeld aan de reis die de evangelist Lucas beschrijft, wanneer de twaalfjarige Jezus met zijn ouders naar Jeruzalem gaat (Luc. 2:40-52).

Deze liederen bepaalden de Israëlieten opnieuw bij wie ze waren: vreemdelingen in Egypte, bannelingen in Babel, en ‘te gast’ in eigen land: ‘want het land behoort mij toe en jullie zijn slechts vreemdelingen die bij mij te gast zijn.’ (Lev. 25:23).⁸ Door deze liederen keerde men terug naar de bron. Het zijn daarom

ook liederen van *terugkeer* of *ommekeer* naar God die hen bevrijd had uit Egypte en teruggehaald uit de ballingschap.⁹ Niet voor niets vormen de *Exodus* en de ballingschap de twee brandpunten van de Hebreeuwse Bijbel, het Oude Testament.¹⁰ Deze liederen, met andere woorden, herinnerden hen aan hun ware identiteit: ze waren permanente ‘pelgrims’.

Leven met de God van Israël wordt vaak vergeleken met een ontdekkingsreis. Niet voor niets gaan vele verhalen in de Bijbel over mensen die onderweg zijn. Van Abraham tot Paulus zien we mensen die huis en haard verlaten en op reis gaan. Psalm 120-134 tonen ons op eenzelfde manier dat leven met deze God een reis is met allerlei uitdagingen, vragen en ervaringen. Daarom zijn de pelgrimspsalmen behoorlijk divers. Niet alleen qua auteurschap, maar ook qua thema, toon, en stijl. Het zijn soms dusdanige verschillen dat je je afvraagt wat ze nog verbindt.¹¹ Deze vijftien psalmen bewegen zich langs talloze onderwerpen van het leven en diverse plekken. Het is een reisverhaal dat ver weg in vijandig gebied begint, dat loopt via vele obstakels en uitdagingen, om ten slotte te eindigen in Jeruzalem met —vreemd genoeg— een afscheidslied.¹²

Wij gaan deze liederen lezen als een pelgrimsreis in drie gedeelten: Traject 1 gaat over geweld, twijfel en kwetsbaarheid (Ps. 120-122), Traject 2 over omgaan met tekort, onveiligheid, werk en familie (Ps. 123-128) en in Traject 3 gaan we van protest naar rust en vriendschap (Ps. 129-134).¹³ Samen bezingen deze liederen ons wel en wee, zowel de lach als de traan, ons vallen en opstaan.¹⁴ Deze psalmen tonen ons de spanning waarin ons leven zich bevindt. Lieder voor mensen die op de een of andere manier ‘onderweg’ zijn. Mensen die zich zoekend en zwervend een weg banen in deze wereld. Aangezien de oorspronkelijke auteurs niet altijd bekend zijn, zullen we onze gids, de verteller van iedere psalm, steeds aanduiden als ‘de pelgrim’.

Dit boek maakt een reiziger van je

Het idee van 'onderweg zijn' is ook behoorlijk sterk aanwezig binnen het christelijk geloof. De ondertitel, *onderweg met de pelgrimspsalmen*, heeft daarom — niet heel verrassend — bewust die dubbele betekenis. Leven met God is geen zweverig bestaan, noch is het in beton gegoten. Het is een ontdekken wie deze God is in het dagelijks leven. Diezelfde gewoonheid ontdekte ik in deze pelgrimspsalmen. Met bijna nietsontziende eerlijkheid wordt over en met God gepraat, soms zelfs geschreeuwd of gesmeekt. Dit zijn liederen waarin het hele leven met al zijn ups en downs, met vallen en opstaan bezongen wordt. Want Jezus nalopen is behoorlijk 'laag bij de gronds'.

Navolging van Jezus maakt je in zekere zin 'vreemd' in je eigen land. Voor de gemiddelde Nederlander is het absurd om je hele leven in te richten volgens een boek uit de antieke oudheid. Ook in het begin van de christelijke kerk zie je het vervreemdende effect van geloven in Jezus, gedachtig ook Jezus' eigen woorden: 'De vossen hebben holen en de vogels hebben nesten, maar de Mensenzoon kan zijn hoofd nergens te ruste leggen' (Mat. 8:20). In meerdere boeken en brieven is vreemdelingschap een centraal uitgangspunt. Bekend is vooral de anonieme brief *Aan Diognetus*: 'Ze wonen in hun eigen land, maar als vreemdelingen. Ze delen in alles mee als burgers, maar hebben alles te lijden als vreemdelingen. Elk vreemd land is hun vaderland en elk land is hun vreemd.'¹⁵

In de vrijkerkelijke traditie waar ik in gevormd ben — denk dan aan doopsgezinden en baptisten — vind je deze 'pelgrimsideñteit' sterk terug. Het is een geschiedenis van reizigers die dagelijks meemaakten dat hun navolging van Jezus hen tot vreemdeling maakte.¹⁶ Niet zelden waren ze onwelkom, werden ze de stad uitgezet, of moesten ze vluchten naar een ander land. Hun leven achter Jezus was een overlevingstocht. Het is daarom begrijpelijk dat zij hun geloof vaak omschreven in termen van 'onderweg zijn' of 'op reis zijn'.¹⁷ Vanuit de diepe overtuiging dat